

اقلامِ شرق دکا و پکار

مترجم

ڈاکٹر احمد حسین قریشی قلعہ داری

اقبال اکادمی پاکستان، لاہور

پس چہ باید کرد اے اقوامِ شرق
دا منظوم پنجابی ترجمہ

اقوامِ شرقِ دا وچار

ڈاکٹر احمد حسین قریشی قلعہ داری

اقبال اکادمی پاکستان ۰ لاہور

جملہ حقوق محفوظ

ڈاکٹر وحید قریشی
ڈائریکٹر، اقبال اکادمی لاہور

ناشر:

۶۱۹۹۳

اشاعت اول:

۵۰۰

تعداد اشاعت:

۳۵ روپے

قیمت:

مطبع

میرز سعادت آرٹ پریس

ایبٹ روڈ، لاہور

فہرست مضامین

- دیباجہ
- ۵
- ۹ ۱۔ مُتِ رَحْمِ دِی گُل
- ۱۱ ۲۔ کتاب دے پڑھن والیاں دے ناں
- ۱۳ ۳۔ تمہید
- ۱۷ ۴۔ جگ چمکانے والے سورج دے ناں گلاں
- ۱۹ ۵۔ کلیمی حکمت
- ۲۳ ۶۔ فرعونی حکمت
- ۲۷ ۷۔ لا الہ الا اللہ
- ۳۱ ۸۔ فقر دیاں شانیں
- ۴۱ ۹۔ رب دا آزاد بندہ
- ۴۵ ۱۰۔ شریعت دے بھیت
- ۵۱ ۱۱۔ ہندیاں دے دو پھیرے رونا
- ۵۵ ۱۲۔ حال دیاں سیاستاں
- ۶۱ ۱۳۔ مرتبہ عربیہ ناں کچھ گلاں
- ۶۷ ۱۴۔ دسویں مشرق والیوں کو کوہن کیہری گُل کریتے
- ۷۵ ۱۵۔ حضور رسالت مآب اگے عرضاں

دیباچہ

ڈاکٹر احمد حسین قلعداری داناں پنجابی ادب نال دل چسپی رکھن والیاں واسطے
 ویراناں نیں تے اوہناں داتن زبانوں وچ ایم لے ہوناتے دو وچ پی ایچ ڈی ہونا
 اوہناں دے مشرقی علماں بارے جانکار ہون دا اک گھڑواں ثبوت اے۔ قلعداری
 صاحب نے پنجابی ادب دے بارے وی بہت کجھ لکھیا اے تے بڑے کھوج کھوج
 نیں۔ پنجابی، اردو، فارسی تے عربی وچ شاعری وی کیتی اے تے تاریخ گوئی دے
 مندے جا رہے فن دی زندگی نشانی نیں۔

علامہ اقبال دے فارسی کلام نوں پنجابی وچ ڈھالنا وی اوہناں دی
 طبیعت دا اک نکھیرٹواں رنگ اے۔ اوہناں ۱۹۷۶ وچ مسافر تے اسرار
 خودی دا پنجابی نظم وچ ترجمہ کیتا تے گلشن راز جدید تے بندگی نامہ نوں پنجابی نظم
 وچ ۱۹۸۳ وچ ڈھالیا، تے ہُن "پس چہ باید کرد اے اقوام شرق" نوں پنجابی
 نظم وچ پنجابی نال تے علامہ صاحب نال پیار رکھن والیاں دی جھولی پارہے نیں۔
 حالات دی ستم نظریفی اے کہ جس ملک دی سرکاری زبان صدیاں توں فارسی
 چلی آ رہی سی اج اوس دے کالجوں سکولوں تے یونیورسٹیاں وچ فارسی پڑھن والیاں
 دی تعداد دنوں دن گھٹدی جا رہی اے تے ایسے کہ میرے خیال وچ ایہ ضروری
 ہوندا جا رہیا اے جے علامہ اقبال دیاں فارسی شعراں نوں مقامی زبانوں وچ ڈھال
 کے لوکاں واسطے اوہناں دے شعراں نوں تے شعراں وچ چھپی ہوئی سوچ نوں
 سمجھن تے جانن وچ آسانی پیدا کیتی جاتے تے ایسے توں قلعداری صاحب تے

پاکستان اقبال اکیڈمی دا ایہہ ادم اس قابل اے جے اوں نوں سرسرایا جائے۔
 ایس مشنوی دا ترجمہ آج توں دس گوسال پہلاں اک ہور سجن (منظور شاہ)
 وی کیتا سی تے اوہ ترجمہ بزم اقبال و لوں چھاپے چڑھیا سی۔ پراڈے وڈے صوبے
 وچ اک دو ترجمے کسے شمار قطار وچ نیں آوندے تے ضرورت سی جے ایس مشنوی
 وچ دیاں سوچاں نوں فیر کے پنجابیاں اگے پیش کیتا جائے تاں جے صوبہ پنجاب دے
 وسنیکاں نوں چلتے آوے جے مشرقی ملکاں بارے جنہاں توں علامہ صاحب دی
 مراد زیادہ تر مسلمان ملک ای سن علامہ صاحب کی سوچیاں تے کی متاں دتیاں
 سن۔ کیوں جے منت ای بندیاں نوں سدھے راہ پاسکدی اے تے ایس نوں کہند
 نیں جے "سونیا نے اکومت"۔

"مترجم دی گل" دے سرناویں ہیٹھاں قلعہ داری صاحب آپوں دی گل نوں
 ایس طرح ای ٹوریا اے جے اسلامی دنیا دے حال احوال ویکھ کے بڑے چرتوں
 دل وچ خواہش سی جے لوکاں دی رہنمائی لئی کجھ لکھیا جائے جدھے توں شاید ایہہ موٹی
 ماری ملت فیر اپنے راہ پدھرے کرتے تے دنیا دیاں قوماں وچ فیر اک واری اپنا سر
 اچا کر کے رہن دے ڈھنگ سکھ جائے۔

ترجمے بارے وی ادھناں اپنا روئیہ ظاہر کیتا اے جے علامہ اقبال ہوراں دے فارسی
 شعراں دا پنجابی شعراں وچ ترجمہ کر دیاں "لفظاں دی رعایت مد نظر نہیں رکھی گئی۔"
 کلام دا مفہوم پنجابی زبان وچ بیان کرن دی کوشش کیتی گئی اے۔ ہر زبان دا اپنا اک
 لہجہ تے اپنے محاورے ہوندے نیں، لفظ دا لفظ ناں ترجمہ معنی اکھواندا اے ترجمہ
 نیں ہوندا۔ ایس واسطے کلام دا مفہوم مد نظر اے معنی نیں۔

اپنے ایس اصول نوں قریشی ہوراں کتھوں تک نبھایا اے ایس دا اندازہ پڑھن والیاں
 نوں آپ ای پڑھن توں بعد پتہ لگ جائے گا۔ میں ادھناں دے ترجمے وچوں کجھ مثال
 پیش کرناں۔

کتاب پر ٹھن وایاں دے ناں "ہیٹھاں دے دو شعرو یکھوے
عشق دے ملکوں تازہ فوج لیاواں کرے چڑھائی
پاک حرم دل دھاوا کر کے آتے عقلاں والے
دنیا دار نہ جانن ہرگز اصل حقیقت ایہدی!
جھل دی چادر بہتی سوہنی سجدی عقل دوانے
ایسے طرح تمہید "ٹھلے دے شعرا نچ شروع ہوندے نیں ے

رومی پیر اوہر شد میرا جس اندر رشنائی
عشق تے مستی وی رب دتی ہے جس نوں اگوائی
منزل بن دی اسماناں دے تاریاں نالوں اچی
خمیے اوہدے وچ رناب ہے کہکشاں دی سُجھی
سینا اس دالشکاں مائے جس وچ نور قرآنی
ہم دا جام ہووے شرمندہ تک اوہدی تابانی
ایس نوں اگلے سزناویں دے ناں ایں "چمک چمکاون والے سوز دے
نال گلاں"۔ ایس نوں قریشی صاحب ایس طرح لور دے نیں ے
اے شاہ پڑھدیوں چڑھنے والے اے سوز لورانی
ہر ذرے نوں جگ دے اندر توں دتی تابانی!
سوز سرور ترا پیا دے سے اندر کل وجوداں
ہر پوشیدہ شے وچ تیرے پاروں ذوق نموداں!
"حکمت کلینی" والی گل نوں اوہناں ایس طرح بیان کرن دامنڈھ بدھا اے ے
جدوں نبوت حق دی، کوئی کدھرے گل سناوے
بندہ اوہدا بادشاہی نوں ٹھڈے مہار اڈاوے

اوہدیاں وچ نگاہواں شاہی محل پرانے کھولے
 غیراں دے او حکم نہ منے غیرت اوہدی بولے
 ایس آخری مصرعے توں ترجمے دی اک ایہہ خوبی وی سامنے آؤندی ہے
 اک پینڈو رہتل نال تعلق رکھن پاروں مترجم نے تھاں تھاں پنجابی دیاں اوہ
 ترکیباں ورتیاں نے اوہ محاورے استعمال کیتے تے جیہڑے اجے شہریاں لئی
 اوپرے نیتیں جوئیں "غیرت اوہدی بولے" "سٹھٹھ" "بڈھے ٹھیرے"۔
 ایسے طرح "بندگان آب و گل" دا ترجمہ "مٹی دے متانے" وی مینوں بڑا
 پسند آیا اے تے "دادہ اند" نوں "خاص جنابوں، دے کے" وچ ڈھالنا وی۔
 مینوں امید اے ہے۔۔۔۔۔ اک مفید اضافہ۔

شریف کنجاہی

مترجم دی گل

اسلامی دنیا دے حال احوال دیکھ کے بڑے چرتوں دل وچہ خواہش
 سی جے اہناں لوکاں دی رہنمائی لئی کجہ لکھیا جاوے جہڑھے توں نشا
 ایہہ موتی ماری ملت نافر اپنے راہ سدھرے پدھرے کر لے تے
 دنیا دیاں توماں وچ نیراک واری اپنا سر اچا کر کے رہن سہن دے
 ڈھنگ سکھ جائے۔

دل دی ایہہ آس دل وچہ ای رہی تے ہمتاں جو اب دے کیا
 بڑیاں ڈوہنگیاں سوچاں وچہ ساں، اپن چیت خیال آیا جے ایہو
 جیہے کجہ حال احوال حضرت علامہ ڈاکٹر مسٹر محمد اقبال جہوراں دی
 کسے سمے دیکھے تے لوکاں نوں غفلت توں جگان لئی اک مثنوی
 "پس چہ باید کردا سے اقوام شرق"

لکھی میں سوچیا کیوں نہ اہدا ای پنجابی عام لوکاں دی زبان وچہ سوہنا
 تے ستھرا ترجمہ کر دتا جائے۔

رب دا کرن ہو یا تے آج مورخہ ۲۴ اگست ۱۹۸۶ء نوں
 اتوار دے دن ڈیکر ویلے پھٹیاں دنان وچہ ایہہ ترجمہ مکمل ہو گیا

تے دل دی آس پوری ہوئی۔

ایہ ترجمہ علامہ سہر محمد اقبال ہوراں دے فارسی شعراں دا پنجابی شعراں وچ کیتا گیا اے۔ لفظاں دی رعایت مد نظر نہیں رکھی گئی۔ کلام دا مفہوم پنجابی زبان وچہ بیان کرن دی کوشش کیتی گئی اے۔ ہر زبان دا اپنا اک لہجہ تے اپنے محاورے ہوندے لفظ دا لفظ نال ترجمہ معنی اکھواندا اے ترجمہ نہیں ہوندا۔ ایس واسطے کلام دا مفہوم مد نظر اے معنی نہیں۔ ایس واسطے ایہ ترجمہ کوئی لغت دی کتاب نہ سمجھا جائے۔

احمد حسین احمد

۲۷ اگست ۱۹۸۶ء - گجرات

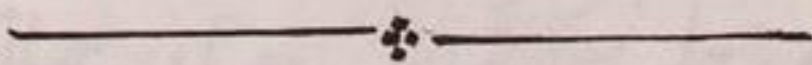
کتاب پر محسن والیاں دے ناں و

عشق دے ملکوں تازہ فوج لیاواں کرے چڑھائی
پاک حرم ول دھاوا کر کے آئے عفتلاں والے

دنیا دار نہ جانن ہرگزنا صل حقیقت ایہدی
چہل دی چادر بہتی سوہنی سجدی عقل دوا لے

میں اس چہل سببوں پتیا اوس اوچیری تھالوں
عقل طواف کرے اس کھر دا عین سعادت پہا لے

ایہہ گل چھڈ حساب کتاب حرد دا ناہیں کوئی!
مومن بندے دی اکھر نری قیامت ہر ہر حالے

تمہیں

۱۵
رومی پیرا وہ مرشد میرا جس اندر رشنائی
عشق تے مستی دی رب دتی ہے جسوں کو امانی
منزل جس دی آسماناں دے تاریاں توں وی اچی
نیمے اوہدے وچہ طناب ہر کہکشاں دی سبھی
سینہ اس دالشکاں مالے جس وچہ نور تدرنی
جہم دا جام ہوئے شرمندہ تک ادھ دی تابانی
نے نواز اس پاک نثر اوسے سچے سخن الائنے
فیر اوہنے نے دل میرے اندر شور سچیرے پائے
اکھے جاناں نے ہن پالئے ہن اسرار الہی
مشرق والے جاگ پئے نے چھڈ دتی گھونگاری
اہناں اندر اٹھ کے جذبے نویں نروسے آئے
چہرے گلین گلا نویں اپنے اہناں توڑو کھائے
کی کر توت وکھائے آکے اسدنگی داناواں
تیرے باہجہ نہ جانے کوئی ایہہ دھپیاں چھانوں

ابرہیم خلیل اللہ سے وانگلوں بن مستانہ
 ویلا آکھے ہر پرانا ڈھانڈھا دے توں بت خانہ
 سچے جذبے پا دلاں وچ جگ وچ قومیاں جیوں
 اچھن لوک اہنوں چہل آکھن عقلوں خالی تھیوں
 کوئی قوم نہ بیٹھ آسماناں ہے اجیہی آئی !
 جھنہ من دے چہل بغیروں عزت ہو دے پائی
 موں عزم توکل پاہروں جگ وچ ستا ہر تھیوے
 جو ایہہ گرنہ جانے کا فر دنیا دار سد پوے
 چنگے مندے کم وی ساری ٹھیک حقیقت جانے
 اک چہاٹی دے نال اوہیڑے جگ دے تانے ہانے
 پہاڑ اہدے راہ اندر آکے بن جانڈے نرانی
 ہو دے اوہنے بکل وچ قیامت اک چھپائی
 آپنی میرے مے خانے توں دو گھٹ یار پیارے
 چھڈ پوانے طور طریقے لور لوں کم سارے
 باگے دے وچ خوشبو وانگلوں اوہے رہ توں یارا
 رنگاں راگاں دے وچ رہ کے رنگوں کریں کنار
 تیرا ایہہ زمانہ دل دے بھیت ذرا نہ جانے
 دین اہدا غیر اللہ والی ہر حرب ٹھیک چھانے

فلسفیاں تول دی ایہدی سمجھ نہ کوئی آئی
 فکر اہناں نے اپنی مٹی پانی وچہ کھپائی
 دل دے نوروں اکھاں دے وچہ پانی رشنائی
 ایہو ڈٹھا جگ وچہ ہر شے پیلی نیلی آئی
 واہ اوہ مرد خدا دا جیہڑا دل کدھرے نہ لائے
 غیر اللہ دے پھندن سائے تن توں توڑ مکائے
 شیراں دے دل کوں دلیری سمجھ نہ مجھاں گانواں
 رگ شیراں دی شیر پچھانن تینوں کھول سناواں
 سفلیاں توں رگ اپنا حستہ پانی وکھرا بھنائی
 بھانویں روم تے تے وی ہووے کول اہناں دی شہنائی
 یوسف ساڈے نوں جے کوئی گرگ اٹھا لے جاوے
 بہتر ہے جے نامدراں دے ستھہ ای وک کے آوے
 دنیا دار ایہہ گل نہ سمجھن نہ ایہہ راز پچھانن
 ریشم دی کی قیمت بورے اُننے والے جانن
 عجمی کسے نے کیدا ای سوہنا ہے سی شعر سنایا
 جہدیاں تاثیراں نے میسرا لوں لوں سسی گرما یا
 "نالہ عاشق دالوگاں دے کسناں وچہ انج آوے
 جیوں کوئی بانگ مسلماناں دی یورپ وچ سناوے" (شاعر عجمی)

دین سیاست دے اک واری فیر سنا دے معنے
 اہل حق توں فیر سنا دے ایہہ دو نکتے کہنے
 غم کھائیں پر غم ونا راں کولوں کج نہ کھائیں
 دانے لوکی غم کھاندے نے جاتک دودھ ملائیں
 خرقة موہنڈے رویشاں دے بھار دسیند بھارا
 توں صبا دے وانگوں مچھل توں لے خوشبوی یارا
 توں اک شوہ سمندر جنگل بیلے دل کر دھا دے
 جے شبنم این تاں پھلاں دے چہرے دے صو کھا دے
 حق دے راز خراویاں بندیاں توں پوشیدہ ناہیں
 روح مومن دی کس توں اکھن ہے معلوم تہاں
 قطرہ شبنم دا جس بیلے اپنی نشان دکھا دے
 اپنا عقہ اوہ کسے دے ہتھوں کدن کھلا دے
 راز خودی دا پا کے اپنے دل اندر بہر جا دے
 اسماناں دی خلوت وچوں ڈیر اڈنڈا جاوے
 دریاواں دی جانب اوہنے کدی نہ جہانی پانی
 اپنی ذات سیپی اندر اوہنے کدی چھپانی
 صلح سویرے دی بکل چوں ٹپ کے باہر آوے
 نورس غنچے دے منہ اونے آ اوہ پائے

جگ چمکانے والے سورج دے نال گلان

اے شاہ چڑھدیوں چڑھنے والے اے سورج نورانی
ہر ذرے نوں جگ دے اندرتوں دتی تا باقی
سوز سر و دترا پیادے اندر کل وجوداں
ہر پوشیدہ شے وچ تیرے پاروں فوق نموداں
دست کلیمی نالوں و دھکے چمکان مار می جاو
تیری سونے دی بیڑی وچ چاندی دے دریو
تیرے پر تو توں چین چمکے چمکان نوں رشنائی
پتھر دے دل اندر موتی چمک تیرے توں پائی
زرگس دے مچھل اپنے او توں پر دے پاؤ گاؤن
تاں تیری رشنائی کولوں بخت نصیبے پاؤن
خوش آئیوں توں لے آیا ایس میریاں آس مرادیاں
ہر رکھتے قوں سنیا والیاں تازہ کیتیاں یاداں
توں آساں دا پرٹھدا سورج میں دن ڈھلیا ہویا
دیو ابال میرے دل اندر جاگ پوسے دل مویا
میری موتی مٹی توں توں نور و نور بستارے
اپنیاں لشکاں اندر مینوں نال پیار چھپاؤ

تاں مشرق دیاں کالیاں راتاں دی فکریں دن چاٹیاں
 مشرق دے جرمزیاں دے دل روشن کراں اگاڑیاں
 میرے نغمیوں ہوں بٹھٹھے مٹھٹھے پنسے دے حامی
 نہیں دھاڑے آون لےہے نہ کجراہنماںی وچ حنامی
 ساڈی سوچ آزاد ہون دے استرنگی تدبیریں
 نویں بہارو کھاواں اپنے نغمیاں دی تاثیریں
 ذکر الہی نال امی ساہواں اندر گرمی آوے
 بس پاکیزہ فکر سببوں آزادی من پہاڑے
 قوم کسے دی سوچ اندر جاں ہوئے بھیر نمایاں
 خالص سونا کھوٹا سکھ بن جاندا ہتھ لایاں
 سینیاں دے وچ مر جاندا اے قلب سلیم اہتاں دا
 سدھارا کہراہ دسیوے منزل دل نہ جاندا
 جگ دے اندر حرب ضرب دی اوہ کج قدر نہ جانے
 اکھ اوہدی سکھیا لپنے وچ جیون ٹھیکٹ پھانے
 اوہدے دریاواں دے اندر گرمی نہ اٹھن موجاں
 مٹی دے وچ اوہدے موتی رلدے پان نہ سوچاں
 سب توں پہلاں سوچ اپنی دی چنگی میل گوانی
 مڑ تعمیر فکر دی کرنے وچ آوے آسانی

حکمتِ کلیمی

جدوں نبوتِ حق دی کوئی کدھرے گل سُنارے
بندہ اوہد اباد شاہی نوں مٹھڑے مارا ڈارے
اوہدیاں وچ نگاہاں شاہی محل پرانے کھولے
غیراں دے اوہ حکم نہ منے غیرت اوہدی بولے
اوہدی صحبت ہر کچے کدے دل وچ پکیاں پائے
اوہ دنیا وچ اک نواں ای رولا آن دکھائے
آکھے راہ خدا داسدھا حرص ہوس توں خالی
نہ پابند کسے دا ہوندا حق دا بندہ عالی
اوہدے وتروں شاخ انگوریں وچہ ہوون چنگیاٹے
اوہدے پاروں مٹھ بھرے مٹی وچہ ہوون لشکارے
اوہ قرآن داسچا معنی اوہ جب سربیل کہاندا
فطرۃ اللہ دا اوہ حامی جگ اندر بن جاندا
اوہدی حکمت دودھ کے دسدی عقلوں تے تیریں
امت اک زالی اٹھے اس دے پاک ضمیریں

اوہ شہنشاہ کوڑنہ اوہنوں تختوں تاجوں والی
 اوہنوں کوڑنہ فوجوں دی نہ لوڑ حسنرا جاں والی
 اوہدی اک نگاہ حنزاں نوں باغ بہار بناوے
 مٹکے دی تلچھٹ وچ تلخی دودھ شرابوں آوے
 اوہدی آہ فخر ویلے دی جسیوں روپ سنوارے
 اوہدی صبح سہانی اندر رحمت دے لشکارے
 اوہدے زور طوفاناں وانگوں بھر و برتے چھاندے
 اوہدی اک نگاہ نے جگ وچ نویں پیام لیا ندے
 حق دا حکم سناوے دل وچ خوف ذرا نہ کھاوے
 آدم دے اوہ سینے اندر دل دا زور دکھاوے
 دے کسلیم ورضا دا جذبہ بہر بندے دے تاپیں
 دیوے وانگوں اوہدیاں روشن دسن پاک ادائیں
 سمجھ نہ آوے اوہ دنیا وچہ کی جسا دو کر جانا
 اینویں دسدا روح نویں اک جسموں دے وچہ پاندا
 اوہدی صحبت مٹی تائیں موتی کر دکھاوے
 حکمت اوہدی خالی جیبوں نال زراں بھر جاوے
 ہر عاجز درماندے نوں اوہ کہے اٹھ او شیر جوانا
 پہن کے دور وگاتوں ایستھے ہر معبود پرانا

توں مولاد ا بندہ بن جا چھڈ افسوں پرانے
کہہ رب اعلیٰ اولیٰ ساڈا اوہدے حکم سہانے
جے کر لوڑ فقر دی ہووے سکھ بھکھ وچ خوش رہنا
چھکا نہیں ہر حالے اندر دولت مال تے گہتا
نہ چاندی نہ سونا رکھ کے عزت پائے بندہ
صدق اخلاص نیازوں سوزوں درووں حال اے چھکا

اے زندہ دل بندے چھڈ دے توں شاہاں دل پھیرے
اپنا آپ سنبھال نہ پھیرے محلاں گھر چنگیرے
اپنے خاص مقاموں ہٹ کے توں اے حال بجایا
چھڈتھا باں دی جا الاں دی تھساں ڈیرا لایا
باگاں وچ جناور اچی تھانویں کرن بسیرا
اپنی مرضی نال اوہ لاندے جتھے چاہندے ڈیرا
تیری فکر آسمانوں اچی توں ہر شے توں اچتا
کہہٹ جناور اں توں توں ہوویوں چھڈ کے رستہ سچا
توں آسمان نویں خود اپنے آپ بتا دکھائیں
اپنی مرضی نال توں جیویں اپنا جگ و سائیں
حق دی جہدوں رضا دے اندر اوہ فنا ہو جاندا
حق دی آپ قضا اوہ مومن خود بندہ اکھواندا

چھارے پا سے ایسے فضائے الیسر تھانہ پری آندے
 اہدی پاک ضمیروں باہر آ کے شان دکھانڈے
 حق دی عین رضا و چ مر جاوڈ و ڈیریاں وانگوں
 سیپی وچوں اپنا موتی ظاہر کر اس سانگوں
 اٹاں مٹی دی اکس دنیا اندر کہور ہنیرے
 نور اپنے توں اکھ اپنی کر روشن سا تھی میرے
 جد تک توں جلال اوہدے توں نہ پائیں دا حصہ
 چھڈ جمال اوہدے توں پاون والا اپنا قصد
 اپنی پہلی چڑھتلی تے ہے قاصر عشق کہاندا
 ایپرا تلی پوہڑی چڑھ کے ہے دلبر بن جاندا
 مومن اوہو جو کمال وجودوں پاندا جسائے
 اوہ وجوداے باقی سب کچھ نری نمود کہائے
 جد اوہ لا الہ دا نعرہ دنیا دے وچ لائے
 چن سوچ دیاں چالائوں نوں اوہ مرضی وچ لیکے

حکمت فرعونی

رب دیاں بندیاں دی میں حکمت ساری کھول سنائی
بے دیناں دی حکمت دساں ہن واری ایہہ آئی
اہناں بے دیناں دی حکمت مگر فریب دکھانا
تن سنوارن دل امی رہنا من دل چہات نہ پانا
وینی پاک اصولاں توں اوہ جو آزاد ہو جائے
فوقوں شوقوں نفع نہ پائے حس اوہدی مر جائے
اوہدیاں چالاں پاروں کھلے جگ وچ مکتب خانے
تاں جے ٹوٹیاں دی مرضی توں من بن بن کلمے!
شیخ الملت کڈھ حدیثاں اہستاں کان کیا
جیوں آقا دی مرضی ہووے او توں شرح سنائے
جے توہماں دے اس پاروں ہو گئے لیراں لیراں
باہجہ کلیمی کم آون ہن ایہے تدبیراں
میں اس ملت دے دکھ روواں جو غیراں دل جائے
اپنی آپ خرابی لوڑے غیراں شان ودھائے

علموں ہنروں دنیا اندر ودھ کے نظری آونے
 ایپر اپنا آپ نہ جانے اپنا آپ گنواوے
 حق را نقش نگیں اپنی توں صاف مٹایا اپنے
 سدھراں جمیاں جم جم مویاں اندر اسے سینے
 غیرت مندا اولاد نصیبیاں ورج نہ اہدے ہوئی!
 تن اوٹے وچ جان اہدی جیوں لاش قبر وچ کوئی
 شرم جیاؤں بے گانے سب ایہدے بڈھے ٹھیرے
 رناں وانگ جو ان اہدے سب تن سنوارن جیہڑے
 اہناں دے دل ڈیرا لایا کچیاں پلایا آساں
 بطنناں ماواں دے وچہ مرنے جمن عامان خاصاں
 اہدیاں نوہاں دھیاں پھاتھیاں وچہ زلفاں میاں پھاہریاں
 اکھاں شوخ نمائش ساری بریاں رسماں پایاں
 بن مٹھن کے ایہہ تھائیں تھائیں دل موہون دل لاون
 ابرو مثل دو تیغے خنجر سر راہیاں دے لاہون
 پھاندی وانگ اوہ لشکن بامہواں عیش نظر نوں پھاندی
 موجاں دے وچہ مچھی وانگوں آحی صہر لاندی
 اہدی ملت دے ساہ اندر نہا مٹھن چنگیاں دے
 شام سیاہ دے وانگ اہناں دے صبح سویر نظر کے

ہر ویلے پٹی ڈھونڈے جگتے ساز سامان زوئے
 فکر معاشاں اندر دوڑے موتوں ڈرومی روئے
 منعم سب بخیل اہناں دے عیشاں دے وچ رہندے
 مغزوں خالی تن پرستی اندر ہر دکھ سہندے
 معبوداں ہتھ قوت ہمت سب اہناں دی آئی
 دین ایمان گنوا یا جگ وچ ایہو عزت پائی
 آج دی حد توں باہر نہ آوے نہ کج عزت پائی
 کل دی فنکر ذرا نہ کیتی رہند دی وچ ٹھٹھیائی
 دفتر و ڈوڈیریاں دے سب بے نالاں بے پٹہ دوائے
 رب اہناں دے عملاں کولوں عزت نال بچائے
 دین اہناں دا دنیا اندر غیباں نال پرانے
 پاک حرم دیاں اثاں لاکے چنیا نے بت خانہ
 رونا آوے اس ملت تے جو حق توں ہٹ جائے
 مویاں دی نہ مر جانے دا بھیت سمجھ وچ پائے

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

میں گل کھول سناواں ایتھے صاحبِ حالوں والی
 قوماں نوں لا صفت جلالی الا شان جسمالی
 لاتے آلا نال جہاں وچہ جے کوئی جیون پائے
 لاتے آلا ہر مشکل دی کنجی نظر آوے
 ایہہ دونویں کن کن فیکون دی ہے تفت ریر نہانی
 حرکت لا سکون آلا وچہ دسدی خاص نشانی
 جد تک لا الہ دیاں رمزاں سمجھ اندر نہ آون
 غیر اللہ دیاں پھاتیاں تیں تھوں کدی نہ کھولیاں جان
 ہر کم کینے توں پہلاں لا اول دے اندر دھریے
 حق دی من نزل اندر پہلا راہ ایہو ای پھریے
 جیہڑی ملت نے اک چھٹ دی سور ایہدے نوں پائی
 اینویں سمجھا ہنوں خود رب نے نوں حیات دکھائی
 غیر اللہ دے اگے نعرہ لا دا لان حیاتی
 نوں نوں ہنگامے ایہدے تھیں تھیں مارن پہانی

ہر کوئی اہل چہل نہ رکھے ہر کوئی جہہ سانس ہو سے
 کون ہووے جو اس شعلے دے اسکے آن کھلو سے
 زندہ دل ہر بندہ جدوی ایہہ جذبہ دل پاندا
 راہ نشیناں نوں اوہ کھلے رستے آن دکھاندا
 جے کر چڑیاں نوں توں چاہیں بازاں نال لڑانا
 لا دارنگ ضمیر اوہدے وچہ میرے یار ودھانا
 جنہوں رب ایہہ سوڑ عطا دے اپنی خاص جنابوں
 خوف اوہد او دھ ہوں قیامت دے توں جان عذابوں
 لادی ضرب جہاں دے اندر تمہاں تمہاں زور دکھا دے
 بجلی وانگوں کر کے سارے جگ وچہ رولا پاسے
 ضرب اوہدی سب بوڈاں تائیں کرنا بود دکھا دے
 موج اوہدی گرداباں وچوں باہر کڈھ لیا دے
 عربی لوکاں دی میں تینوں آاک گل سناواں
 عیب ہنر کی اوہناں اندر اصلی چہیز دکھاواں
 لاکے ضرباں ریزہ ریزہ لات مناسات مٹائے
 وچہ جہات اوہ رہ کے وی آزاد جہاتوں آئے
 ملے ملے جے سارے کیتے لیاں لیاں
 قیصر کسری مار مکائے بدل گیاں تقدیراں

بجلی کر کے بدل سے آوے دشت تباہی
 دہن سمندر طوفاناں توں جگ دے وچہ دوہائی
 اہناں دی ہاتے توں توبہ دنیسا ساہ برا بہوئی
 لاالہ دے ہنگامے دی عظمت ظاہر ہوئی
 ازلی ابدی ہو یاں ایہتھوں پیدا جگ چہ سوراں
 فوہں جہاں دے وسائے اپنے کر کر لمیاں وٹراں
 ایہتھوں صبح سویرے سنیاں لوکاں حق دیاں بانگاں
 جو کجہ ہے اس جگ سے اندر ابدے دل دیاں تباہنگاں
 لائے دے مچل وانگ چرانغاں روشن اہناں بنائے
 اوہدی ندی کنار یوں پانی پاکے نے آگ آئے
 دل دی تختی توں غیبر اللہ والا نقش مٹایا
 اس مٹھی بھر مٹی نے سب رولا آن مکایا
 افرنگیاں دے راج سمے جد ایہہ دی تکیا ای کارا
 بندے آفانال لڑن دے امٹھ کھلو تے یارا
 روسیاں دے دل ایس سببوں خون و خون ہو آئے
 جھوں ضمیر اہناں دی اندر لانے ڈبرے لائے
 نشتر تمار رگاں تے اہناں سارا جگ جگایا
 اوہ نظام پرانا سارا جگ توں صاف مٹایا

میں اس لائقوں اور مہناں اندر تمہاں تمہاں چہاٹی پائی
 لا اسلاطین لا کلیسا لا الہ دی شاہی
 فکر اور مہناں دی لا دی نیسز ہوا اندر آپھاتی
 ایپرا لا دی جانب نہ پائی انہاں چہاٹی
 اوہ دن دور نہیں جد لا دا پھل زوراں وچ آئے
 تند ہوا دے وچوں سب نوں باہر کڈ لیا تے
 لا دی دنیا وچ حیاتی چسین ذرا نہ پاندی
 لا دی منزل دے وچ آ کے پائے عیش جہاں دی
 لاتے الاملت کارن ساز سامان حیاتی
 جے کرنفی اثبات نہ پائے موت سیانیاں جاتی
 الفت وچ خلیل خدا دا کدے نہ پختہ ہوندا
 لائقوں بعد نہ الاول اوہ مرکب اپنا ڈھوندا
 اے گھر بہہ کے حجرے اندر گلاں کریں بنائیں
 لازم تینوں نموداں اگے لا دا نعرہ لائیں
 ایہہ جگ جیہڑا نظری آوے مل نہ دھیسلا پائی
 لا الہ دے پاک جلالوں پا پوری آگاہی
 لا الہ دی جس بندے نے ہے تلوار امٹائی
 اوہ شہنشاہ سائے جگ دا اوہدی جگ تے شاہی

فقر دیاں شانان

آدساں میں فقر کی ہوندا مٹی دے مستانے
اک نگاہ تھیں تن دے اندر من دے راز جگانے
اپنے عمل تر کرڑی اوتے تو لہن نام فقیر مری
لا الہ دے دو حیرناں وچ اہدی شان امیری
نان جو میں دی طاقت کھولے خیر دا دروازہ
اوہدی قوت ضبط نفس وچ سلطانی آوازہ
فوق و شوق فقر دیاں شانان من رضا سلیمان
اس دل وچ اللہ دی دولت اسیں آل وانگ امیناں
فقر وشتیاں دیکھے وی اتے غلبیوں شب خوش مارے
جگ دیاں دستوراں نوں اوہ پیراں مہیٹھ لٹاٹے
تینوں فقراک ہور جہاں وچ لے جاوے لشکاوے
شیشے نوں الماس بناوے روشن کر چمکاوے
سار اساز سامان فقر نوں ہے وشرانوں ملدا
اک جلا دی بھانویں اوہدی لوٹوں دودھ ہے سلدا

بھانویں محفل سے وچ بہرہ کے کوئی نہ سخن الودے
 اس سے دم توں محفل سے وچ تھر تھلی پے جانے
 بے لوکان نوں پروازاں دا ایہہ شوق عطا سے
 چڑیاں نوں ایہہ شاہبازاں دی خصالت ٹھیک سکھاوے
 فقرا اللہ دا بادشاہاں نوں ساہواں ہوو کھا سے
 اوبدی بوری توں سولگرزہ تختاں اوتے آوے
 اپنے چہل پنہ دارو لا شہراں سے وچ پائے
 جو رو جبر جہاناں اوتوں یک دم آن مکائے
 اوہنے اس جنگل وچ آکے کدی نہ لائے ڈیہے
 جتھوں شاہیں نہ اڈ جائے جد چڑی پر مھیرے
 جذب سلوکوں دل اوبدے وچ زور و شور اٹھ آوے
 شاہنشاہاں نوں لائے رہ لا داماں مکاں سے
 اوبدی مٹی اگ اساڈی اندر سیک ودیاوے
 اوبدے لکھاں کولوں شعہ ترے لے کچراوے
 مدت اوہ جہاناں اندر مار کدی نہ کھاوے
 جس جہہ وچ ورولیش اللہ دا آ کوئی ڈیرا لاوے
 اوبدے استغناء توں ساڈی عزت تے وڈیائی
 اوبدی بے پرواہیوں ذوقاں شوقاں عزت پائی

اپنے آپ نوں اس شیشے وچ دیکھ اے شیرجواناں
 تاں توں شاہاں والیاں جگ ویہ پاپا دیں اپھیاں شانان
 دین دی حکمت درویشیاں توں ہووے دل نوازی
 دین دی قوت درویشیاں دی ہر دم بے نیازی
 مومن لوکاں نوں سلطان جہانان دے فرمایا
 ساری دھرتی مسجد میری اچا اس دا پایا
 اسماناں دی گردش توں رکھ وچہ امان الہی
 مسجد مومن بندیاں دی ہن ہتھ دو بھے وچہ آئی
 مومن پاک او اول محنت کوشش سخت دکھاو
 تاں مولادی مسجد اپنے ہتھ دے وچ لیاوے
 دنیا ترک کرن دا کوئی سبق نہیں اے چنگا
 اینوں کر تسخیر شتابی نہ کر استوں سنگا
 نسانا ہیں اہدے کولوں کراس تے اسواری
 پانی مٹی توں توں اٹھ کے بن جا آفت بھاری
 پانی مٹی دی دنیا توں مومن صید بناندا
 توں بازاراں نوں متاں دیوں چھڈ شکار لیاندا
 عقدہ ایہہ تے حل نہ ہو یا مشکل پیش ایہہ آئی
 شاہیں نے کیوں اڈن والی بہت آن گواہی

کی شاہین ہووے اوہ جنے شاہیننی نہ کیتی
 مارے جیہے جناوراں جس دے دروں سہی نہ کیتی
 اپنے اہلنے اندر ہے اوہ بن کے عاجز ہائے
 اسماناں ول اڈن کارن نہ اوہ کھنپ کھلائے
 ہونے ہوئے دا جگ اندر فقر حساب چکاندا
 نہ سرور باباں اندر فستہ سمویا جانددا
 مومن فستہ تراکی دساں کر تسخیر جہاناں
 دسن تیریاں تاثیراں توں مولا والیاں شانان
 کافر فقر کرے جس ویلے جنگل ڈیرے لائے
 مومن فقر کرے مقرر محضلی دنیا دے وچہ پائے
 اوہدا جیوں پہاڑاں کھوہاں غاراں دے وچہ آیا
 اوہدا فقر ہے بحر و بر وچہ لہرے داسرماہ
 اٹھے جیوں پہاڑاں غاراں وچہ سکون ہے پایا
 اوہدا جیوں پہاڑاں غاراں دی کھوہاں وچہ آیا
 اوہدا جیوں شانان اندر مرنا حق سنانا
 کر کے ترک وجود اپنے نوں ٹوٹھا رب نوں پانا
 اپنی تڑنوں مار مکانا حق دا راہ سنایا
 اوہنے اپنی آپ خودی نوں ویوے وانگ جلیا

فقر نمایاں جد ہو جاتے ہیٹھ اہناں اسماناں
 چن تے سورج تھر تھر کنبن وانگوں ماریاں جاناں
 بدر، حنین دے اندر سارا جوش فستردا آیا
 پاک حسینؑ نے کربل اندر ایہو نعرہ لایا
 فقر نمایاں جس ویلے اس جگ اندر نہ ہوئے
 سمجھیں شان جلالیوں مومن ہتھ پیا ہن دھوئے
 صد افسوس اسان تے وی تے ایس جہان تے بھاتی
 لادمی تیغ نہ کول مرے ہے نہ ہتھ تیرے وچہ آئی
 دل تیرا جے غیر اللہ توں جساوے مارا ڈاری
 سمجھ لویں نہ ہتھ تیرے وچہ آگئی دنیا ساری
 دین دی غیرت باہجوں جلینا کد توڑی کوئی جیوے
 اے مسلمان اس جیون توں چنگا مردہ تھیوے
 رب دا بندہ آپ اپنے نوں پیدا کردھلاوے
 نور خدا دا دیکھے اپنے دل نہ جھاتی پائے
 پاک محمدؐ دی سیرت اے خاص ایہدی کسوٹی
 کرے جہاں اک وو جا پیدا جس ایہہ دولت کھٹی
 میں روواں اس ملت اتے جو پیروں خود تھی
 ہوون شاہ وزیر اس اندر درویشی رکھ تھی

ابدی گل نہ میرے کولوں پچھپیں میں کی دساں
 کی آکھاں منہ زیب نہیں دینداروواں کہ میں مساں
 روواں زار گلیٹو گل وچہ میرے بھر بھر آون
 دکھ قیامت ورگے بہتر سینے وچہ بہہ جاون
 نا امید ہوئے اس جوہ دے مومن لوک وچاے
 مدتاں ہو یاں کوئی نہ آیا بندہ ایس دیاے
 بیشک دینی گلاں کولوں بدظن ہو گئے بندے
 لٹن اپنے آپ نوں لگ پے بدظن ذہنوں گندے
 تن سو سالوں توں پیا ویکھاں ایہو زلت خواری
 سوز نہ اہدے دل سے اندر راک سہراں توں عاری
 فکر نمانی کم کینے ذوق دلاں دے موئے
 کی ملاں کی مکتب دونویں شوقوں خالی ہوئے
 بھٹریاں سوچاں نے آکیتے کم حشر اب تمامی
 فرقہ بندی پاروں ہوتی لاپچاری بدنامی
 جد تک اپنی منزل دا کچر پتہ نواں نہ ہوئے
 بدلن کوں نصیب کھاں وچہ جان نمانی رئے
 کامل مرودی صحبت باہجوں راس طبع نہ ہوندی
 نصتہ زار پریشاں رہندی حق دے راہ نہ ہوندی

جو حق داد کا ریا ہووے بندہ وچ جہانے
بھکانگا جیوے وانگ مسانیاں وچ زمانے
نہ ہتھ دے وچ دولت ہوندی جے کوئی شاہ بلاو
نہ دل اندر نور الہی شیطان چہاتی پاوے
اوہدا پیر فرنگی داں دی بیعت کر آیا
خواہ اس بائزید ہو راں ہووے رتبہ پایا
آکھے دین دی رونق ساری ہے اندر محکومی
جیون اوہدا سوز خودی تھیں پاندا اے محسومی
غیراں دی ایہہ دولت نول اوہ رب دی دولت جانے
رقص کلیسیاں دے وچ کردا، مردا اینویں دہنگانے
اے بندے توں ذوقوں شوقوں سوزوں دردوں خالی
کدی ایہہ ڈٹھا اہی کی ہوتی ایس سمے بد حالی
سانوں ایس زمانے اپنے توں کیستہ بیگانہ
پاک رسول اللہ دا چھڈیا اسان ٹکانہ
سوز اوہدے توں سینے ساڈے ہو گئے نہ خالی
آئینے دا جوہر اڈ گیا دے سانوں بد حالی
ایس زمانے دے دل اندر توں نہ پانی چہاتی
ہارگیوں توں پہلے واروں چسال نہ ٹھیک چہاتی

سوچ تیری جدا ہدایاں پھارمیاں دے وچہ اکے پھاتی
 زندہ خواہشاں داتوں ہویوں فیر کدے نہ ساکھی
 اپنا آپ پچھاں جو انا اپنے توں نہ جانا
 اپنے غیراں توں توں ہو جا اک جھٹ ذرا بیگانہ
 گد لوڑی وچ خوف ہر اسماں جان تیری پتی ڈبے
 اپنا آپ پچھاں تری گل ہر سینے وچہ کھبے
 ایس چین وچہ بڑیاں سوہنیاں اچیاں لمیاں شاخاں
 توں کیوں لوڑیں اپنے کارن نویاں ماریاں شلحاں
 تیرے نغمے نے من بھانے توں ایہہ گل نہ بہانے
 اپنی جنس بناں نہ اڈیں زاعتاں ناں سیانے
 اپنا آپ بنا کے جیو و تلواراں دیاں دھاراں
 اپنے ہتھ دے اندر کر لو تلواراں دیاں کاراں
 تیرے اندر طوفاناں دیاں امھدیاں رہندیاں موجاں
 پہاراں نوں اوہ ڈھاہ کے سٹن جیوں چڑھ آون فوجاں
 طوفاناں دی ٹوہراہدے وچہ چپین نہ وچ آراماں
 اک ساہ وی آرام انہاں دامن ناوانگ اے عامان
 نہ فقیر نہ ملاں نہیں نہ دانشور کہساواں
 نہ کجہ فستردے درویشی دے رتبے کوئی پاواں

اکھیاں دین دی راہ اتے دیکھن ٹرنا پر نہ آوے
 کم ادھوئے سائے میرے ایہو ای دکھ کھاوے
 مینوں دل بے چین ایہہ اپنی خاص چٹا بول دے کے
 سو گھنڈاں توں اک گھنڈ کھولی کھولن والے
 میری بے چینی توں بخرہ خوش بختی دا پاپا وے
 شاید میرے بعد نہ کوئی مرد ایہہ سا آوے

لالہ دے باروں اوراد سدائے
 سلطان امیر کے راجستھان کیتھ
 اوتھان وانگ جانی پیتھ اپنا بھارا اٹھا کے
 بھارا اٹھا کے جو کچھ لکھے مال ٹرستی ہر کھا کے
 حکم پر دھریسے ہر تھاویں ہر تھاں ایس زلیں توں
 راہ دیاں نہ تھاں خود پیاں ترستی ایہہ سے سدق اظہر توں
 ہر توں جاں ایہدی پاستندہ تے تابدہ ہندی
 بانگ ایہدی آواز دے رکھے پر ہر ول توں موہندی
 ہر ول ہر اوکڑا دل بخرہ خوشے وانگسا وسیندا
 لالہ دے پیش شہنشاہراں توں ٹھیک لہو اے لہرا
 تیرے دل دی گئی اورادے صہیا توں اٹھ آئی
 اس دیا توں تیریاں تیریاں لہے آسورت پائی

رَبِّدَا آزاد بندہ

مروحند اَلَا تَخَفُ دَاوِدَ كَرِيْمًا نَهِيں ڈر دَا
بھيڑ ويلے سر ساڈا نبواں اوہ اچا سر کردا
لَا اَلَهَ اِلَّا هُوَ پاروں اوہدا دَا روشن سبب
نہ سلطان امير کسے دَا بندہ بنے کمبند
اوٹھاں وانگ جوان ہميشہ اپنا بھارا اٹھائے
بھارا اٹھائے جو کچھ لکھے نال خوشی بہہ کھائے
محکم پير دھرے ہر تھاں توں ہر تھاں ايسی زمين توں
راہ دیاں نبضال خود پياں ترفن ایدے صدق يقين توں
موتوں جاں ایدہی پائندہ تے تابندہ ہوندى
بانگ اہدی آواز نہ رکھے پر ہر دل نوں موہندى
جنہوں ہراو کر دَا پتھر شیشے وانگ وسیندا
اوہ درویش شہنشاہوں توں ٹھیک خراج اے لیندا
تیرے دل دی گرمی اوہدے صہبا توں اٹھ آئی
اس دریا توں تیریاں ندیاں نے آ صورت پائی

سنے اسماں اوہ واقف ڈا ہڈے دین دیاں بھیتاں توں
 اوہ رہندے گھر اندر ساڈے ڈپے باہر گھراں توں
 مندر پوجے مسجد ویچی سا تھوں ایہہ کر توت ویسے
 سرور عالم دے ہتھوں اوہ لے پیمسا نہ پیوے
 نہ اوہ پیر مغاں دا بندہ نہ ہتھ اوکس پیالہ
 خالی ہتھ اسیں تے اوہ اے مسرت الستی اعلیٰ
 پھل دا مکھڑا نم اوہدی توں لالو لال دساوے
 ساڈی اک توں روشن بہتا دھواں اوہداوے
 اوہدے سینے اندر گونجن جیسا دم تکبیراں
 اوہدے ہتھے اوتے لکھیاں صاف دسن تقدیراں
 ساڈا قبلہ کدے کلیسا کدے ہووے بت خانہ
 اوہنے رزق نہ منگن کارن غیر اللہ ول جانا
 افرنگیاں دی اسیں رعایا اوہ حندا دا بندہ
 اس دنیا دی وسعت توں ودھ اوہداہر ہر دھندہ
 شام صبا جیں سانوں نکراں ساز سامان بناتے
 آخر تیکرا یہو ای قصے مرئیے تے مک جاتے
 بے ثبات اس دنیا اندر اوہنوں ٹھیک ثباتاں
 اوہدی موت جیاتی پاندی دکھریاں اوہدیاں باتاں

دل والے سنگ ساڈے کولوں بہت ہوتے درماندے
 ڈھیر مٹی دے اولدے کولوں دل والے بن جانڈے
 کم اساڈے تختینیاں تے نطنیاں پھرن دوآلے
 اوہ کردار سراپا ہونڈے کم وکھاون والے
 اسیں گدا گر کوچے کوچے منگن پنن والے
 فقراوہناں دا لالہ دیاں تیغیاں رکھن والے
 لکھاں وانگ ہوا اسانوں تھاں تھاں پی اڈاڈے
 اوہدی ضرب پہاڑاں وچوں نہراں کڈھ لیا تے
 اوہنوں محرم یار بنا لو چھڈ ساڈے یار
 بے گھر ہو کے جگ دے اندر پاؤ محفل شہانے
 آسماناں توں آون بلاواں چھڈ ایہہ گلہ گزار ہی
 زندہ ہو جا زندہ مرداں نال لگا کے یاری
 علم کتابی وی اے چنگا چنگے اس وچہ قصے
 صحبت حر مرداں وی ایہ پر مرد بنا کے دسے
 مرد آزاد اک شوہ سمندر جوش خروشیاں والہ
 اوس سمندروں اپنی پانی چھڈ اپنا پر نالہ
 آزاداں دے سینے رکھن جوش جوہیں رچ دیگاں
 اچھے پہاڑا ہناں دے اگے بن جانڈے نرے ریگاں

صلح صفائی ویلے نے اوہ ساز سامان بناندے
 باغ بہاراں دی اوہ رونق بہر تھا نویں بن جانڈے
 بھیڑ لڑائی اندر رکھدے ہتھ اندر تھتدیراں
 گوراہناں دی ہتھ اہنا ہندے ہونڈیاں نے شمشیراں
 میں قربان تیرے توں جاواں چھڈا ساڈا پاسا
 ہو بے تاب تے جا اوہناں دل اوہوای چنگا واسا
 مٹی چکڑ وچ نہ دل دا نیج کدے اگ آئے
 جد تیکر دل والیاں دی نہ صحبت کوئی پائے
 توں دنیا وچ ککھاں توں وی ہولا بہت اسارا
 جد تیکر نہ دامن پھڑسیں توں مرداں دا یارا

شرعیت دے بھیت

مرشد رومی نے ایہہ میلیوں بہن اسرار سنجھائے
میرا تن من او بدیاں گلاں توں تاثیراں پائے
چنگی او ہو دولت ہوندی پاک نہی منہ رائے
جھپڑی دولت دینی کساں کارن کوئی کسائے
جے کر بھیت اس حکمت دا توں ول طرحاں نہ پایا
چا چا سو نا چاندی تیرا توں اوہ منساں داہ جاپا
خالی ہتھ عنریاں دے نے کم امت دے نے
دولت منداں امت گالی نوین پوارے پائے
نویاں گلاں اندر ویکھن ظاہر تر تہ خواری
طرز او اپرانی اہنساں لگدی بہت پیاری
عیب اہنساں دیاں نظر ان اندر عین ثواب و سیون
ڈر دے رہن ایہہ رولیاں کولوں تک تک مر مر جیون
آقا نو کردی مزدوری ٹھہڑ پھدے کھا جاوے
اہنساں دی جایاں دی عزت ننگ منور کس و نہ جائے

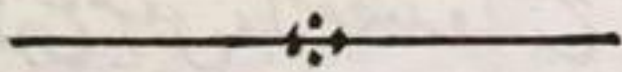
نوکراہناں اگے ہر دم و نجلی وانگول و دن
 آپس بھر بھر رولا پاوان بے حالی و چہ سون
 ٹھوٹھے ٹھٹھے خاص شہراہوں اہناں دے نت ہندے خالی
 محل اسارن لوکاں دے خود رہندے وچ بد حالی
 بھاگاں والا منعم اوہو جو فستراں وچہ جیوے
 دل اوہدے وچہ ایس زمانے خوف خدا و اتھجیوے
 جد تیکر نہ جانے توں ایہہ اکل حلال کی ہو دے
 ملت اوتے جیون اوہا ٹھیک و بال کھلوے
 یورپ والیاں ایس مقاموں نہ پانی رشنائی
 نور اللہ دا دیکھن والی اکھ اہناں نہ پانی
 اوہ حلال حراماں اندر سرق نہ جانن کوئی
 کم اہناں دے ایہو ماڑے ایتھوں ای حکمت ہوئی
 اک امت دے اوتے دوجی امت پڑھدی آوے
 اک پتی واپسی کیوی جاوے اک پتی حاصل کھاوے
 ماڑیاں لسیاں کولوں روٹی کھوہ لیہناں دانائی
 جانوں مار مکانا اہناں ایہو ای حکمت پاتی
 ایس نویں تہذیب سکھایا بندیاں نوں کھوہ کھانا
 کھپن آدمیاں دے لاپنے سوداگر بن جانا

بنک بنائے کون چالا کی خطا لم لوک یہودی :
 حق دانور لیا کٹھ دل توں ارج اڈی بہبودی
 جد تک ہن نہ ہیٹھلی اوتے ہووے شور مچوے
 دانش دین تہذیب تامی کھوٹا سووا تھوے
 خیر و شر دی دنیا اندر ایہ کہٹ بندے جان
 نفع ہووے کس کم وے اندر نہ نقصان پچھان
 کوئی نہ جانے چنگا مندا کی جگ وچ کم آوے
 کیہڑی سدھی راہ تے کہڑی دل کور ہے جاوے
 شرع حیاتی دی تہہ وچوں اٹھے ٹھیک پچھانی
 ظلم ہنیرے دور کریدی دے جگ نوں تابانی
 جے کر لوک حرام اشیاء نوں اکھ حرام سناں
 حشر دیہاڑے تیکر تنداں ایس دیاں گندیاں جاسن
 ایہ نہیں کم فقیہاں کولوں بہرگز ہونے والا
 ہووے کسے اکھ نال اس پاسے ویکھیں چار د والا
 حکم اوہدا اے عدل سزا سر من تسلیم رضاواں
 پاک محمد دے سینے وچوں آیاں ایہوشعاواں
 جس دے ہجر فراقوں سینیاں وچ رہندی بے تابی
 جلوے اوہدے جھل نہ سکدے کی خاک کی آبی

بھانویں بھرنے اقول ہوئے جان لبان تے آئی
 اوہدا وصل ایہو جے اوہدی من رضا اے بھائی
 سرور عالم ایس رضا دی آ کے خبر سنائی
 دین دے اندر ہو رہیں کوئی چیز سوا اس آئی
 لہدے پاروں بوریوں والے تختاں نوں شرماون
 درویشی تے شاہی رتبہ ایس رضا توں پاون
 حکم اس شاہ دامن لے دل تھیں حکموں مرن نہ چنگا
 لڑنا بھڑنا جگ وے اندر کم بڑا اے مندا
 اوہدے حکموں ہرگز ہرگز منہ کدے زموڑو
 حکم تہاڈا فرہشتے تے نال اوہدے ہتھ جوڑو
 پاک شریعت پاروں ہو جا احسن صورت والا
 ابراہیمؑ نبی دے دیں دا توں ہو جا متوالا
 غیر طریقت دساں کی اے سن اے صنفتا والے
 جیون دی تہہ پیٹھاں دیکھن پاک شرع دے چارے
 دین نبی دے راز جے چاہیں دیکھیں صاف نمایاں
 توں دل دی تہہ پیٹھاں دیکھیں ہر دم چہاتی پایاں
 جے نہ دین توں اکھیں دیکھیں دین تیرا مجبوری
 ایہو جیہا دین سراسر ہے اللہ توں وری

بندہ حق توں ظاہر دی اکھ نال نہ جسد تک ویکھے
 بھانجھے ہوئے جبراً اندر ہونڈے اوہڑے لیکھے
 من اپنے وچ چھی لاک تک اللہ دیاں شانیاں
 حق دا بندہ بن جا چھڈ کے قصے دہم گماناں
 تاں توں دیکھیں پتکے مندے دی پہچان کی ہووے
 پردیاں اندر چھپیاں بھینتاں دی فرشتان کی ہووے
 جے کوئی دین نبی دے بھینتوں اپنے بخت سنوارے
 اوہ جبریل امین داسا تھی اوہڑے بھاگ سہارے
 پاک کلام الہی اوتے مخسر کریں توں بھارا
 کد تک بہر کے حجریاں اندر ہووے تنگ گزارا
 دین نبی دے راز نہانی جگ نوں کھول سنائیں
 شرع شریعت دے سب عقدے کھول بیان لکھیں
 کوئی کسے دا دنیا اندر ہو محنتا ج نہ جیوے
 ایہو شرع مبیں دا مقصد واضح حق توں تھیوے
 ملاں مکتب اندر بڑیاں گلاں کھول سنادن
 مومن بندیاں نوں اوہ گلاں سمجھ اندر نہ آون
 زندہ قومیاں تاویلاں دے پاروں مردہ ہویاں
 سوز دلاں دے ٹھنڈے ہوئے تے افسرہ ہویاں

صوفیاں صافیاں نوں وی ڈٹھا سارا حال پچھاتا
 مکتب اندر ملا جی نوں وی میں چنگا جاتا
 میرے ایس زمانے نے پیغمبر وی اک جایا
 بن اپنے قرآنوں جس نوں نظر سہی کجہ نہ آیا
 ہر کوئی پڑھ مستران حدیثاں خبراں کھول ستاوتے
 ڈنگھی وچہ شریعت ایپر نظر کوئی نہ پاوے
 عقل و نقل اہناں دے سارے حوصل ہوس چہ اون
 مسر مسر کاک اہناں دے بندے ویکھی جاون
 اہناں ملاں ملا نیاں کولوں رکھ امید نہ کوئی
 نہ تے ایہ ہتھ چٹے رکھن نہ جاگ اندر ڈھونڈ
 ملت اپنی دے نہ اہناں کوئی کم سنوائے
 توں کوئی کم وکھا حق تیرے ہتھ وچہ یار پیارے

ہندیوں کے دُپھیرتے وناں

اے اٹک اے کوہ ہمالہ اے دریا گنگا اے
کس کاری جے آبول رنگوں خالی ڈنگ و ہاندے
بڈھے وچہ بڑھا پے ہوئے عقلوں منکروں خالی
دسے وچہ جواناں نہ کوئی گل محبت والی
سب آراونے لہندے چڑھدے اسپیں غلام و چارے
غیراں دی تعمیر اسادیاں اٹاں ساڈے گارے
ساڈے جیون تول پے پاوان و بے لوک مرادیاں
غفلت نہیں ایہہ موت ہمیشاں وہی آوے وچہ یادیاں
ایہہ اوہ موت نہیں اوہ جیہڑی آسمانوں تول آوے
ایہہ اوہ موت جو جانوں اٹھے جسا نون مار مکا و
ایہہ اوہ موت اے جنہوں ناہیں گور کفن دیاں لوڑاں
ایہہ اوہ نہیں جے لوکاں کارن ہون جس وچہ سوڑاں
اس تے نہ کوئی کپڑے پاڑے نہ کوئی اس تے روڑے
دوزخ اہا ایہہ دنیا آسمانیں نہ ہووے
رژ حشر دے روکے اندراھدا کجہ نہ سھد
اج دے اندر کل اس دے دسا سارا قصہ

ایتھے امی اہدا بیجنا گونا ایتھے امی و ہڈنا پانا
 اللہ کول نہ اس واکوئی سودا سو رہے جانا
 جھنھے خواہشاں والا کوئی تیر نہ سینے کھا ہدا
 اوہاناں نشاں نہ رہیا نہ ہو یا کجہ و احدا
 تختاں تاجساں دی کل رونق سحر فسون دے کارے
 شیشہ پتھر وانگول ڈا ہدا جادو دے کم سائے
 چھڈ اس جادو کرے قصے سمجھ حقیقت ساری
 کفر سببوں کا منہ ہو یوں دین کنوں دینداری
 ہندی لوک ہن آپس اندر جھگڑا پھی ہوئے
 فیر پانے قصے جاگے فیر نویں دکھ ہوئے
 فیر فرنگی معنرب ولوں تالٹ بن کے آیا
 دین کھن دے اندر جھگڑا ہو راو ہنے آیا
 خاص سراب کدی نہ ہوئے پانی داسر مایا
 بیٹھلی اوتے ہون دا ویلا دیکھو سرتے آیا
 اے تینوں ہر لحظہ منکراں اس دنیا دے بارے
 منگ اللہ توں اک دل زندہ جیہڑا کم سنوئے
 بے بھانویں اشیاں اسدا اوچ دنیا دے
 نو آسماں اس اک دل دے نے پھرے چار چو پیرے

ایہ نہ سمجھیں جسے دل تیرا ہے مٹی توں آیا
 نوں آسماناں توں وی اچھا اس واسدا پایا
 ایہ جہاں دسیندا اوہنوں محبوباں دیاں گلیاں
 لاکے وچوں خوشبویاں نے محبوباں دیاں ہلیاں
 ہر ویلے اوہ نال زمانے لڑوانظر ہی آوے
 راہاں دے اوہ پتھر ریزہ ریزہ کر دکھدا دے
 سولی وی اوہ ساری ٹھیک حقیقت جانے
 اک خود بالین دے اوہ رازنیاں پچھانے
 ہو کے ندی سمندر اپنے سینے دے وچہ رکھے
 اوہ دیاں موجاں توں طوفاناں پھین مزے کنیں چکھے
 زندہ تے پائندہ رہندا بن کھادے بن پیوے
 باہجھ حضور ہی مرجائے اوہ وچہ حضور ہی جیوے
 جیونکر دیوا ہنیریاں اندر ہوندا اے تابندہ
 اینویں خلوت جلوت روشن اوہ رکھدا اے بندہ
 خود نگر دل ایہو جیہا مست الست الہوی
 جز درویشی ہتھ نہ آوے اللہ دی درگاہوں
 دامن اوہا پھر کے پکا صدق یقینوں تریے
 وچہ غلامی پیدا ہوے آزادی وچہ مرئیے

دورِ حاضرِ دِریاں سیاستاں

کرے سیاست جو طر عن سلامی دی کڑیاں دے پکے
آزادی کہے ایہ دے تائیں انھی ہوش نہ رکھے
جمہوری اس ہنگامے دی گرمی سردی پائی
چپ چپسی پڑے دے وچہ شاہی اوکس مکائی
مکانوں اس کٹھا کرنے دا والا ڈھونگ چایا
اپنے کم نون پکا کیتا پچسا آکھ سنایا
ایس فضا دے اندر اپنے پر نہیں جاندرے تورے
اہدی کنجی نال کسے دے در کسے نہ کھولے
پچھا ہی پچھتیاں نون ایہہ دیندی ایہہ ٹیک صلاحیں
کوچے صیاداں دے اندر آ آشیاں بنائیں
جنگل بیلیاں دے وچہ جیہڑا آکے ڈیرالائے
اوہ شاہیناں چرغاں کولوں کدے آرام نہ پائے
دراہمست اس جادو پاروں مستی دے وچ آیا
سوزاں نال نہ راگ الایا اپنا آپ بھلا یا

جے آزادی چاہو اہلے دھوکے وچ نہ آؤ
 بھکاتے ترہا یا مرنا بہتر اس توں پاؤ
 اہدیاں مکروندیہاں کولوں مولا آپ بجائے
 اپنی وچ پناہ دے رکھے دھوکا دور ہٹائے
 اہدیاں اکھیاں اہلے سرمیوں سب بے نور و سیوں
 محبوبی وچ ہور زیادہ بندے استوں تھبیوں
 اہلے جام شرابوں یا رب ہر دم میری توبہ
 اہدی جو بازی کولوں پہرہ ہم میری توبہ
 حر خدا دا اپنی ذاتوں عنافل کدی نہ ہوندا
 کرے حفاظت اپنی آپوں مستی وچ نہ آؤندا
 فرعونوں دے اگے آکر گل کلیمیاں والی
 تاں دریا و ونیم کریں توں ضرب اک آعالی
 اس لٹکے دی رسوائی توں داغ میرے وچ سینے
 جان امیراں دی وچ میں نہ ڈٹھے نور بگینے
 اپنا آپ سنوارن آسے پاسے کدی نہ تیکن
 لا آلہ واسو زرا نہ دل اپنے وچ رکھن
 پاک سرم دے بندے دیکھاں وچ کلیسیاں آئے
 عزت حرمت والے پردے پہر لویں دور ہٹائے

اہناں پچھے ٹرناں جگ تے نادانی تے خواری
 اہناں سینیاں اندر دل تے چمک کدے نہ ماری
 مرد اس راہ وچ تکیہ اپنی زور وری تے کرے
 انھے کتے نال شکاری ہرن کدے نہیں پھڑے
 دوواں اس ملت تے جہڑی اپنا آپ نہ تیکے
 دل غیر اللہ نول خود دلوے پھڈ کے پکے
 جس ملت دے سینے اندر خودی نہ پائے پہاٹی
 اوہ لکھاں توں ہولی بہتی اس نہ رمز پچھاتی
 بھانویں لا الہ اہناں نے وچہ سرشتاں پایا
 لیکن اہناں دے بطنوں کوئی مرد نہ جیہسا آیا
 جہڑا بے یقینیاں تائیں دے یستیں حضور دل
 جس دے سجدے توں کوہ کنبن تک کے وول وول
 جیہڑا تیغ دے بیٹھاں دی پڑھ لا الہ سنا دے
 جس دے خون خمیروں غوغا لا الہ دا آوے
 اوہ کھرتے سوز نہ باقی مشتاقی دارہیا
 دل والا کوئی حرم سراج آہاٹی نہ رہیا
 اے مسلمان کد تک رہیں اندر دیر پرانے
 کد توڑی شیطاناں دی من ٹرسیں وچ زمانے

کوشش نال توفیقاں ہوون لذت وچہ طلب دے
 ادھی راتیں اٹھ نمازاں پڑھدے بندے رب دے
 کوڑا کرکٹ وانگوں کد تک وچہ سمندر بہتا
 پہاڑاں وانگوں نفس نوں پکا کر کے جگ وچ رہتا
 بھانویں دانے لوک نہ دسدے بھیت ولاں دا یارا
 تیرے تول ہن درد چھپایاں نہیں چھپدا دلدارا
 میں غلام نسلا می اندر جسد دا ہو یا پیدا
 کعبے ولوں دور ہو یا دل نہیں اس تے ہن شیدا
 جد میں نام محمد اوتے پڑھاں درود سناواں
 اس دم پانی پانی جسہ نال خجالست پاواں
 عشق مبینوں ایہہ طعنے مارے اے غیراں دے بندے
 سینے تیرے وچ بت و سدے بت خانے دے دھند
 جد تک پاک محمد والی خو خصلت نہ پاواں
 کی درود پڑھاں اس اتے کی خیال لیاواں
 میریاں بے حضور نمازاں دی گل پنچھ نہ بھساتی
 سجداں میریاں لیاں شکران تول لذت نہ پائی
 حق دا جلوہ بھانویں دوروں اک پاسے لشکارا
 قسمت بخت سنوارے حق دیاں بندیاں دی اوہ یارا

جدا آزاد حنا دے بندے سر سجدے وچ دھردے
 نو آسماں طواف اوہناں دا اس ویلے آکر دے
 اسیں غلام جلال اوہدے دا قدر ذرا نہ پایا
 نور جمال ہمیشہ والا دل اندر نہ آیا
 کدے غلاماں نے نہ پائی لذت ایمان والی
 بھانویں حافظ تاروی ہووے صاحب طرز نرالی
 مومن ہو کے آذر والا پیشہ اسان بنایا
 اوہا دین ایمان سر اسر کھنر شرک دا سایا
 ترے جسے دے وچ جسے کر جیون سوز دکھائے
 سر سجدے وچ رکھیں اونویں ترے معراج ہو جاوے
 جسے دے وچ خون ترے نول جوش نہ آوے جانی
 سجدہ تیرا سمجھ لوں توں ہے اک رسم پرانی
 آزاد می دی عید سہانی رونق دین دنی دی
 محکوماں دی عید پنڈالوں وچ اک چہٹ گھڑی دی

ایہ کلام دے نول عزت سہانی
 ایہ کلام دے نول عزت سہانی
 ایہ کلام دے نول عزت سہانی

اُمّتِ عربیہ نال کچھ گلاں

اے گھر باہر خدا داسارا جس دتا ئیں لوح کاتی
لاقیصر لاکر می والی کہنے گل سنائی
نیڑے دور شتابی ہوئی والے جگ وچ آیاں
کس آیات قرآنی سب توں پہلاں آن سنایاں
کس دیوے نے جگ دے اندر آ کیتی رشنائی
الا اللہ دی کہنے آ کے جگ، نوں رمز سجا آئی
علم تے حکمت دی ایہہ دولت کس دے کولوں پائی
فَاَصْبَحْتُمْ دمی آیت کس دمی شان اندر ہے آئی
اوہ اُمّی سرور عرب داجس نے جگ و سائے
اوہنے عرب دے صحرا اندر پھل گلاب اگائے
آزادی آنغوش اوہدی وچ اٹھ جو ان ہو آئی
امت اچ۔ کل اوہدے توں عزت حرمت پائی
اوہنے آدم دے سینے وچ روشن دل و سایا
اوہنے آدم دے پتھر دے دانور جسمال دکھایا

اوہنے بھن مکائے جگ توں سب معبود پرانے
 اوہدی غم توں غنچیاں نے منہ کھولے نوں سہانے
 حیدر تے صدیق عمر وچ وچ حسین دسیوے
 اوہدے ہنگامے دی گرمی بدر حنین دسیوے
 جنگاں اندر عظمت اوہدی بانگ صلوات نمایاں
 دیکھو پڑھ متراں نمایاں الصفات نمایاں
 تیغ ایوبی جگ دے اندر بایزید نگا ہواں
 بھرے خزانیاں دی اوہ کنجی دو جگ اندر پاواں
 ہوش تے دل نے مستی ساری اوہدے جاموں پانی
 روم تے رے دیاں ذکر اں ہے اوہدی رشنائی
 علم تے حکمت شرع شریعت کم دنیا دے سارے
 سینے دے وچ دل بے صبرے جو شتوں لہن ہلارے
 عالم سوز حسن دیاں گلاں الحسرا وی شاہی
 لہن خراج اوہ قد سیاں کولوں جگ وچہ دین دہائی
 ایہ سب کچھ اک لحظہ آیا اک اوقات اوہدی توں
 اک تختلی اوہدے جلو یاں دتی نور خودی توں
 ظاہر اسد جلوے امی جلوے دل اندر رشنائی
 عارف لوکاں نے اچھے نہ باطن دی گل پائی !

”بے حد حسد رسول اللہؐ کی شان و دھائی
 مٹھ بھڑ مٹی نے ایمان دی دولت جھٹھوں پائی“
 رب نے تینوں تلواراں دی دھاروں تیز بنایا
 راکب نون تھتیراں اوتے کراسوار دکھایا
 بانگ اتے تیکیر صلواتاں ضرب حرب حق بوئے
 مشرق مغرب دے دراہناں نعریاں نے اکھوئے
 کیڈی خوب دسے مجذوبی دلبر والیاں چالاں
 صد افسوس اس دگیری تے نال افسردہ حالاں
 جگ دیاں توہاں نے کم اپنے اگے ہو رو دہائے
 توں کیوں اپنے صحرا دی نہ قیمت قدر بہن پائے
 توں امت و دھامتاں اندر اچھا تیرا پایا
 اپنی رونق دا توں آپوں آپھے روپ و نجایا
 ٹہلا بند خودی دا جسے کیتا بے شک ہو یا
 غیراں نال بیرانا جس دا اپنا آپ اس کھویا
 جو کجہ اپنے نال توں کیتی کوئی ہور نہیں کردا
 پاک محمدؐ دا دل تیرے ایس کرتوتوں ہلدا
 توں افرنگی مکاراں دا بھیت ذرا نہ پایا
 جہنے سوسو فتنہ اپنیاں کچھاں بیٹھ چھپایا

ابدے مکر فریبوں جسے کر چاہیں توں چھٹکارا
 اوٹھ اہناں دے اپنے حوضوں دور مہٹائیں یا
 ابدی حکمت نے تو ماں نول ہے بے چارہ کیتا
 عربی دی اک وحدت نول اس پارہ پارہ کیتا
 جد دے عربی لوک اہناں دے چھے وچر نے آئے
 چین آرام اوہناں نے دنیا اندر بہن نہ پائے
 اپنا دیکھ زمانہ کی اے اچیاں سوچاں والے
 غیر عمر خدی روح تن ابدے مھونک ذرا اس حالے
 قوت ساری دیں مہیں دی جمہیت وریج آئی
 دین سر اسر عزم یقین تے اخلاصوں و ڈیانی
 جد تیکر دل فطرت دے ہے راز کچھ پانن والا
 صحرا دا ہر بندہ ابدی شان و دھان والا
 ظاہر سادہ دے زشت و خوب برابر جانے
 چڑھ آوے تے لکھاں تاسے ہون غریب اس آنے
 کوہ و دشت صحراواں والے قصے چھڈ پرانے
 ڈیرا لا دل اپنے اندر سا مٹی بارسیا نے
 پاکے یاد بیا باں کولوں تیز طبع اے بھائی
 ڈاچی نول راہ دس ٹرے اوہ آوے طرف لڑائی

نواں زمانہ حناص زمانے تیرے نولں جم آیا
 اوہدی مستی ترے پھلاں دی فے توں سرمایا
 توں تفسیر اوہدے رازاں می صاف مجہم ساری
 توں پہلا معمارا ہناں دا توں ایہہ کس دھاساری
 جدو اے افرنگیاں اوہنوں پوت بنایا بھائی
 بن محشرق گیا ہراوہنے ننگ نموس و نجائی
 بھانویں مٹھا سو ہناد سد او انگ محبوباں سارا
 بیٹھا اٹروا شوخ بڑا اے بے ایمان ہے بھارا
 ہر کچے نولں پکا کرے اے صحرائی بندے
 توں ویلے دی بن کسوٹی دور ہوون دن مندے

لاد بھرا دلا اے دیسا دے دھریا
 جھیل دی کھل اندر ظالم اوہ بھیکسالی
 سر تھا نولں بھرا لاد بھیکسالی جھیل چھری
 اماناں تے کھیاں دا ہر اوہناں نولں آیا
 بھیاں تے دل اے اہناں پانوں غم دا بھایا
 اوہناں تے کھیاں تے کھیاں کھیاں کھیاں
 جھول اوہناں تے کھیاں کھیاں کھیاں کھیاں

دسیو مشرق ایو لو کوہن کہیڑی گل کرے

انسانیت افنگیاں تھیں زار و زار ہن روتی !
جیون جگ وچ ہنگامے دی صورت پیدا ہوتی
دسیو مشرق و ایو لو کوہن کہیڑی گل کرے
اہدی جوہ وچ روشن دیو اباں کوں اک دھیے
اہدیاں خاص ضمیراں اندر ہنگامے امھ آئے
گزری رات ہنیری سورج نے آچان لائے
یورپ اپنیاں شمشیراں توں خود گھائل ہو آیا
لا دینی دارولا اوہنے دنیا دے وچ پایا
بھیدیاں دی کھل اندر ظالم ایہ بھگیسا رورندے
سر تھانویں جچھ لا بیٹھے نے بھیدیاں دے گل پندے
انساناں تے تکلیفاں دا ہڑا ہنساں توں آیا
بندیاں دے دل اتے اہنساں پاروں غم دا سایا
اہدیاں نظراں اندر بندے کج چکڑ کج پانی
جیوں اہدے مکروں کوئی منزل ٹھیک نہ جانی

ایہ تینوں جو نظری آوے ہے حق دے انواروں
 حکمت ساکے جگ تے روشن ہے حق دے اسراروں
 حق دیاں تک نشانیوں جیہڑا حق بولے ہوئے
 اصل اس حکمت دی تفسیر سر اسرار نظر ہوئے
 مومن بندہ ابدے کولوں حصہ پاوون والا
 لوکاں دے تک حال دلاں وچہ سوز و دھاوون والا
 ابدی مٹی نول جس دیوے علم کوئی رشنائی
 رب دے خوفوں ہو راوہ ادا دل ڈر جاندا اے بھائی
 علم اشیاء و اساطیر دے مٹی کیمیاء کھلائے
 بیمر آفرنگیاں ابدے کولوں ای روئے پائے
 اہنناں عصاں فکراں اندر بھلا نہ دسد اکوئی
 پتھر دل اہنناں دے ہوندے اکھ کدے نہ روتی
 پنڈاں شہراں اندر اہدیاں علماں نول سوئی
 جبریل اہنناں دی صحبت توں شیطان دا بھائی
 آفرنگی دی حکمت ایہو تیغناں نال لڑ ایئے
 انساناں نول قتل کر ایئے تھاں تھاں جھگڑے پائے
 خیر و شر دی دنیا دے وچہ کی کینیاں پانا
 علم دہنر دی مستی اور تھے کجہ نہ رنگ و کھانا

میں افسوسوں افرنگیاں دے دستوراں تے وواں
 رونا آوے لا دینی اندیشیاں تے سر کھوٹاں
 حق دے علم نیوں اہناں لوکاں جا دو گری بنایا
 جا دو گری نہ اکھاں اہناں کھنراں دی راہ پایا
 ہر طرفوں اٹھ فتنے آون کرے زور زیادہ
 راہزن دی تلوار ہمیشہ مارن تے آمادہ
 جان اپنی بے تن سے اندر فیروں بارہ چاہو
 لا دینی دے اس جا دونوں جگ توں مار مکاؤ
 مشرق دی روح فیروں بارہ ترے تن وچہ آوے
 مغلیاں دے آجندر کھو لے ذوق و شوق و وہاؤ
 عقل جے دل دی تابع ہووے ہووے کم بزدانی
 دل توں جے آزاد ہو جاوے راہ پائے شیطانی
 جیون کی اے ہر ویلے دے اندر کھچا تانی
 ملک جیش دے ولوں عبرت پائے محرم جانی
 یورپ دی ایہہ شرع نہ جھگڑا جگ وچہ ہووے یارا
 گرگاں کاں حلال ہو جائے بھیدان داسب اڑا
 نقش نگار نویں ہن دنیا اندر آن دکھاؤ
 کفن چرانے والیاں کولوں امیداں نہ پاؤ

شہر جنیوا مکروں کا دن ہر ویلے آمادہ
 توں این بھید ٹسکارا اودا تے اوہ پنچیرا ساڈہ
 نکتے ہین اچھے جہڑے گلاں وچہ نہ آون
 اکہ جہان ایہہ شور وغل دا فتنے امٹھ امٹھ کہساون
 اے رنگاں وچ پھاتے ہوئے چھڈ رنگاں دا واسا
 اپنے آپ دا مومن ہو جا چھڈا رنگی ہا سا!
 سو دریاں دا تانا بانا ہتھ تیرے وچہ ہوئے
 مشرق والیاں دی تاں عزت فرس کڈھ کھلوو
 اہناں تو ماں دی دوبارہ کر شیرازہ بندی
 صدق صفا دے جھنڈے دی تک عزت شان بلندی
 اہدیاں بندیاں جگ وچہ جیون قوت پاروں پایا
 قوت جمعیت توں ہوئے ملت دا سرمایہ
 قوت باہجہ سہ اسر دھو کھا راواں ہو رصلا حوال
 قوت جس وچہ رائے نہ ہوئے جھل پنے دیاں باہوال
 سوز و سازتے داغ دلاں دے ایشیا ولوں آئے
 جام شراب محبت والے ایشیا دے سہ مائے
 عشق نوں دلبر بننے دے انداز اسان سکھلائے
 آدم گر بننے دے سارے راز نی ساز سجھائے

دین ہنر و اہنج سہانا ہے مشرق دے گھر و
 مٹی پاک اس مشرق دی تے رشک زمانہ کردا
 پر دیای دے وچ چھپے ہوئے راز اسان واکیتے
 سورج اسلیں تے ساں تول سورج جام محبت پیتے
 ساڈیاں نیساناں نے موتی سپیاں وچ بنائے
 بحر و بر نے روئے ساڈے طوفاناں تول پائے
 روح اسادی بلبل دے دل اندر سوز دکھائے
 لہو اسادا پھلاں اندر رونق روپ و دہائے
 فکر اس ساڈیاں راز و جوداں دے ہر طور پچھان
 تار و جوداں دی تے زخمہ لادن دا ڈھنگ جان
 داغ محبت دے وچ ساڈے سینے ویکھ بھلا تیا
 ہر راہ اندر روشن دیوے رکھے کارن راہیاں
 اے تہذیب تے دولت و دین دا تول امین سہارا
 بغلوں کڈھ ہتھ چٹا اپنا روشن کر جگ سارا
 اٹھ امم دیاں پیمیاں گنڈھاں کھول جو اناسیرا
 افرنگیاں دا پچھا چھڈ دے راہ حق دا ہے تیرا
 نقشے مشرق و الیاں دی جمعیت دے دکھلاؤ
 قصے اپنے شیطاناں دے ہتھوں آن چھڑاؤ

افرنگی تے افرنگیاں دی توں سبب چھان پھانے
 کد توڑی وچہ قید اوہدی دے ہے نے وقت و ہانے
 زخم اوہدے تھیں نشتر اوہدے اوہد اسوتی دھاگا
 ندیاں خون اسان توں وگے سیوے اوہ کرواہا
 توں خود جانے شاہی اج دی قہر تلور سد ہا دے
 تلواراں دی قہروں تاجر شاہنشاہی پلے
 دکاناں وے پھٹیاں او تے رونق تھناں تاجاں
 دکاناں توں نفع مکساون شاہمیوں لین خراجاں
 اوہ شاہ جیہڑا دنیا اندر تاجر بن کے آیا
 اوہدی مٹھی بولی اندر ہووے زہر سمایا
 جے توں حساب کتاب اوہناں اٹھیک مٹھیک پھانے
 ریشم اوہناں دے توں نازک کھدر اپنا جلنے
 بے پرواہ ہو چھڈ اوہناں دیاں چلدیاں ہیں مشیناں
 سردی دے وچہ مرنا چنگانہ سردیا اوہ زیناں
 بن بھڑیاں بن لڑیاں مارن اوہناں طور طریقے
 اہدیاں مٹھیک مشیناں کرے پھرے موت سلیقے
 اپنی ماڑی بوری چنگی ستالیناں دے بدلے
 ساڈے بے وق بہتے چنگے فرزیناں دے بدلے

اوہ دے موتی جھوٹے سارے رگ لعلوں چہ دے
 ایہہ سوداگر سگ دے نائفے وچوں خشبو کھچے
 سو گنڈاں تول اپنے کماں اندر اپوں پایاں
 پگ اپنی زدہ ہمتھ دوجے ویکھ تماش پرایاں
 ہوشاں و الیاں اوہ دے مشکویوں مے کدی نہ پلیتی
 جنہے پلیتی مویا او سے مے خانے چپ کیتی
 مٹھنڈا ہا سا مل نہ پاتے چھڈ ایہہ کھید بکھیرے
 بالال ہارولائے سانوں دے کے لڈو پڑے
 ایہہ سوداگر مشنریاں دے دل دے حال پچھانن
 کی آکھاں سوداگر جادو کرنے ہر شے جاسانن
 رنگاں راگاں تھیں ایہہ تاجہ نفع کماون والے
 انھیاں وانگول گاہک اسین آں دھوکا کھاون والے
 جو کج تیری مٹی وچوں اے حیر باہر آوے
 اوہو امی و سچ، اوہو پاگل تے اوہو امی تو کھاوے
 اپنا آپ لیا تک جہاں اوہ نے دانا بندے
 آپ بناتی منجی پیڑھی رہے اپنے وچ دھندے
 ایس زمانے دے اس مکر فریبوں غافل بندے
 دھوکا تینوں دے نہ جان یورپ دے خوش دھندے

ترے ابر لیشم توں اوہناں تالی ہین بنائے
 اوہو تیرے اگے رکھے تلینوں ہوش نہ آئے
 اوہدے ظاہر توں توں کھائیں ہر ویلے پیادھو کا
 رنگ نمائش اوہناں دی لے جائے چنگا چو کھا
 رو اوہناں دریاواں نوں توں موج نہ بھٹھے اٹھے
 غوا صاں دے کولوں جنہاں موتی ہوں کٹے

حضرت رسالت مآب ﷺ کے عرصہ

دسمبر اپریل ۱۹۳۶ء نوں دارالاقبال مہجوپال رچ ساں
راتیں خواب وچ سرسید احمد خاں ہوری ملے تے
فرمایا اپنے روگ باسے حضرت رسالت مآب ﷺ کے عرصہ

پشت پناہ عنریباں دی اے مان تران اساو
موتوں ڈرومی قوم پچسائے وخت پے گل ڈاٹھے
لات منات پرانے سن توں سارے سار مرہائے
توں جیون وے جگ وے اندر توں طریق سکھائے
ذکراں فکران انساناں جاناں دی دنیا وے اندر
توں نماز سو بوجھ دی توں بانگ اللہ اکبر
لذت سوز سروداں اندر لا الہ توں آوے
فکراں دی شب روشن سر پر لا الہ توں آوے
گاوان کھوتے اسان کدے نہ اپنے رب بنائے
اسان نجومیاں کاہناں اگے کدی نہ سیس نوائے

نہ محبوبوں پر پیراں اگے سر سجدے کوچ و دھریا
 نہ سلطاناں میراں دے گھر کرن طواف میں وٹیا
 ایہ تیرا فیضان حبیبِ احد نہ بتا
 فکر احسان تیرے نے پالے دلوں بجانوں منا
 ذکر تیرے توں ہوندا جاوے ذوق سرور زیادہ
 توں ایسے فقروں شوقوں ہون عنیور زیادہ
 اے ہر راہی دی توں منزل توں امی حق ٹکانا
 ہر راہی دے دل دے اندر شوق ترا من بھانا
 ساڈے ساز سُرراں نہ کدھن ایس طراں آٹے
 زخمہ جیوں جیوں مارن رگ تے راگ نہ اٹھن سٹے
 عرب عجم دے اندر بھوں بھوں میں ایہو امی ڈھٹا
 بھل گئے نام محمدؐ لوکی بولہب نال مٹھا
 ایہہ اولاد مسلماناں دی جہدیاں سوچاں عالی
 وچہ ہنیریاں وڈی سینے رشتانیوں نے خالی
 جوش جوانی والا مکار ریشم وانگوں ہوئے
 دل دے اندر سدھراں مویاں شوق اللہ چمکے
 پتر بنے غلاماں دے تے ابن غلام سدھارے
 آزادی دل سوچن ولے کم سدھارے بتائے

مکتب دالبیاں نے دل و چوں وینی شوق مکایا
 میں اوہناں دل جھاتی پانی ایہو امی نظری آیا
 اپنا آپ بھلا بلٹھے نے یاد فرنگی رہندے
 روٹی ٹھوں دی اہناں ہتھوں کھا کے دی خوش رہندے
 جاناں و تچج بہہناں اندر روٹی کھا ون گے
 دل میرے توں آہیں اٹھن نیرا کھیاں توں وگے
 ایہہ سرائے دیاں مرغیاں وانگول دانے چکن والے
 نیلے چھتت ول مارا ڈاری نہیں اے اڈن والے
 مکتب دے استاد اسادے ہوئے اٹھے بولے
 کوئی گل نہ دسن پنج دی مرگے کی کوئی بولے
 افرنگیاں دی اگ نے سب دی ہر شے پھوک جلائی
 دنیا ساری دوزخ وانگول اہناں آن بنائی
 مومن بندہ موت دیاں نہ رمزاں ٹھیک پچھانے
 اللہ باہجہ نہ غالب کوئی دل اس دانہ جانے
 سینے دے وچ ایس سببوں دل اہد اے مویا
 کھا ون پیون باہجہ نہ جانے کی پایا کی کھویا
 سو سو منٹاں کر کر اپنے ٹھہڑ وچ روٹی پائے
 اک روٹی دے کارن جی جی یاں ہاں کر داجائے

افرنگیاں توں جا حشر بدیے لات منات نیار
 موہن ہو کے کافراں واکے اندیشے نے ساسے
 تم باذنی آکھ جیبا اکراہتساں نوں زندہ
 اللہ ہو تھیں دل اپناں دے ہو جاوَن تابندہ
 مغرب والیاں دے جادو تھیں ہو گئے درماد
 افرنگی بے ضربوں حروبوں سانوں مارن آندے
 توں قریش عرب و امولاجسام اپناں دے پھنے
 اللہ ہو توں مست اک بندہ کہل اسادے بنے
 ناں ایہہ مسلمان اک واری فیہ اپنے دل تیکے
 اپنا آپ پچھانے اپنا سراچسا کر سکے
 اک واری اے شاہ سوارا اسان ول موڑ مہاراں
 حرف میرے آسان نہ بولن کیونکر عرض گزاراں
 آرزواں نے دل دے اندر جو نہ حرف پچھانن
 شوق کدے محکوم ادب نہ ہووے سارے جانن
 ایہہ آکھے لب کھول دلانے درودلاں دے پہولو
 اوہ آکھے اکھ کھول نہ ایتھے ہو بے ادب نہ بولو
 چائے طرفاں پہون جیبا تیرے چار دوالے
 اک نگاہ کر دور ہو جاوَن ایہہ منارے دن کالے

میرا ذکر تے فنکر توئی این محکم عرفان توں امی
 میری کشتی دریا توں امی میرا طوفان توں امی
 مویا مار یا بہرن دسیواں حالوں زار منسا نا
 دنیا اندر میرے کارن کسے نہ تنیسا تانا
 مینوں دسن حرم پناہ دا تیریاں سونہیاں گلیاں
 دل دے اندر رکھ امیدیاں میں تیرے دل چلیاں
 سینے وچوں اوہ آوازاں کیسکن کڈھ لیا واں
 جس اک ساہ توں مچھل کھڑن تے باغ بہار دکھاواں
 میرے راگ رگاں دے اندر ٹٹ گئے نے سارے
 دل وچ شعلے بج گئے نے باہر آون توں ہارے
 سوز جگر دا جان مری وچ کجہ باقی نہ رہیا
 دل وچ لطف قرآن پڑھن دا وی ہن ہو گیا بہیا
 اوہ رونا جو سوز سببوں دل وچ نہ سمیوے
 کد توڑی وچ سینے میرے نال آرام اوہ تھیوے
 اوہ دے کارن لمی چوڑی اک دنیا میں چاہواں
 نوں اسماناں دی وسعت وچ اٹھ کے ولاپاواں
 کی آکھاں اک درد انوکھا تن من وچ سمایا
 تیری اک نگاہ جسیبا دارو اس دا آیا

جان نمسانی میری ایس ہو ادا بھار نہ چائے
 بدبو تلخ منشاءم میرے نوں ہرگز ذرا نہ پہائے
 میں درماندہ عاجز بندہ کم کوئی نہ ہوئے
 باللاں ہار میں روواں تھاں تھاں روگ کے نوں کھوئے
 کوڑھی تلخ دوا میں ویکھاں شکر وچہ ملائی
 منہ کہٹ کے پیاسے میرا چسارہ گرہن بھائی
 میں بصری و انگ ہن منگاں تیرے توں خوشحالی
 تاں اوہ دن فرمڑ کے اون اے وجگ سے والی
 عاصیاں اوگنہاراں اوتے تیرا کرم زیادہ
 بخشش تیری جیوں ماں پترکان رکھے آمادہ
 شب پرستاں نال میں رکھاں ہر دم عندم لڑائی
 تیل میرے پاویوے اندرتاں دیوے رشتنائی
 اے تیرے توں جگ سے اندر نوایاں نت بہاراں
 اک نگاہ دایمیں سوالی جان تیرے توں واراں
 خود تو جانیں تن دی عظمت بس اک من توں ہوئے
 محبوباں سے پر تو توں امی تن خوش من توں ہوئے (رومی)
 غیر اللہ دے کولوں ملتھوں آس نہ ٹالی جاوے
 یاں سینوں شمشیر بناوے یاں کلید بناوے

دین سیانن اندر میری نگر چالاک زیادہ
 پیر کردار سنوارن دل رہی مٹی صرف آمادہ
 میرے تیشے نوں محبو با تیز زیادہ کروے
 کو بہن نالوں محنت چو کھی دے وچ نظر دے
 مومن ہاں میں من اپنے دا کافر نہیں میں آیا
 اپنی سان تے لادے میں کوئی بدگوہر نہیں آیا
 بھانویں عمر میری دی کھیتی بے حاصل ہے آئی
 چھوٹی تھی اک چیز ہے دل جو تن اندر میں پائی
 لوکاں کولوں سینے اندر میں چھپا کے رکھاں
 سسم تیرے شبیر دا آقا میں اوہ دے تے تکاں
 میں اوہ بندہ جس نوں ماں متاع نہ وار اکھائے
 بے حضوری توں اسے چنگا اوہ بندہ مر جائے
 تیرے کولوں کرداں دے دل سوز عرب دا پایا
 مینوں کول بلا اسے آقا رکھ میرے تے سایا
 بندہ عاجز لالے وانگول دا غ رکھے وچ سینے
 میرے غم دی سار نہ رکھن میرے یار نکینے
 میں بندہ جو و سبلی وانگول روواں رولا پاواں
 اولورنی روواں روو اپنی جہان و سجاواں

میں جنگل وچ سلگان کلا جیوں سلگے اک بجھی
 قافلے والے لگئے نے پی سلگے اک بجھی
 اس دنیا دے اندر آتا کھلیاں دسن فضاواں
 میں اڈیکاں قافلے والے اچیاں کر کے باہواں
 ہجر فراقاں اندر میری جان نمائی رووے
 آہیں دل مٹھیں اٹھن مولا کی ہووے کی ہووے

تمام شد

احمد حسین احمد

۲۳ - ۸ - ۱۹۸۴ء

۱۹۹۵